

บทที่ 4

พระพุทธศาสนาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ข้อมูลทั่วไป

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีประชากร 7,049,667 คนในพ.ศ. 2560 ซึ่งพระสงฆ์ประมาณ 20,000 รูป สามเณรประมาณ 30,000 รูป และมีวัดประมาณ 4,500 วัด¹⁶ สปป.ลาวเป็นประเทศที่มีความหลากหลายด้านกลุ่มชาติพันธุ์อันประกอบด้วยชนเผ่าต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศถึง 47 ชนเผ่า ซึ่งจำแนกออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง

ลาวลุ่ม มีจำนวนประมาณร้อยละ 70 ของประเทศ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงและที่ราบลุ่มแม่น้ำสาขา ใช้ภาษาตระกูลไท-ลาว นับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาท

ลาวเทิง มีจำนวนประมาณร้อยละ 20 ของประเทศ เป็นชนเผ่าที่อาศัยอยู่บนที่ราบสูงและเขตภูเขา มักอาศัยหนาแน่นอยู่บริเวณลาวตอนล่าง ใช้ภาษาตระกูลมอญ-เขมร นับถือผีหรือ “ศาสนาผี”

ลาวสูง มีจำนวนประมาณร้อยละ 10 ของประเทศ เป็นชนเผ่าที่อาศัยอยู่ในเขตที่สูงและมีอากาศเย็น ใช้ภาษาตระกูลจีน-ทิเบต นับถือผีเช่นเดียวกับลาวเทิง¹⁷

หลวงพระบางเป็นเมืองที่อาศัยอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว กะสั๊ก และขะมูมาตั้งแต่บรรพกาล ซึ่งเมืองตั้งอยู่บนพื้นที่ราบขนาดเล็กโอบล้อมด้วยภูเขาสูงและล้อมรอบด้วยแนวของแม่น้ำโขง แม่น้ำคาน และแม่น้ำตง ทำให้หลวงพระบางมีภูมิกายภาพที่แตกต่างจากราชธานีอื่นของลาวในอดีต ในช่วงตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส หลวงพระบางกลายเป็นศูนย์กลางการปกครองของฝรั่งเศสในเขตลาวตอนเหนือ ฝรั่งเศสได้สร้างถนนสายหลัก สายรอง ตรอก ซอย และสร้างสะพาน พระราชวัง สำนักงาน และอาคารบ้านเรือนใหม่ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ของวิถีชุมชนดั้งเดิมระหว่างคนกับสายน้ำ นอกจากนี้การปกครองของฝรั่งเศสยังเอื้อให้มีการอพยพของคนเวียดนามและจีนเข้ามาทำให้โครงสร้างทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงระหว่างคนหลวงพระบางที่มีระดับชั้นทางสังคมกับคนต่างด้าวที่อพยพเข้ามา¹⁸

¹⁶ อ่านเพิ่มเติม : <https://www.posttoday.com/dhamma/251310> (สืบค้นเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2560)

¹⁷ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ และคณะ, ลาวตอนล่าง “สะหวันเขต สาละวัน เขตทอง จำปาสัก และอัตตะปือ: ห้าแขวงลาวตอนล่าง, (กรุงเทพฯ: เอกสารวิชาการชุด โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค, ลำดับที่ 9, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545?), หน้า 28.

¹⁸ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, หลวงพระบาง: การเปลี่ยนแปลงในฐานะเมืองมรดกโลก, วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา, ปี 1 ฉ.1 (มกราคม - มิถุนายน 2552), หน้า 87.

จากการสำรวจ คนลาวจำนวน 1 ใน 3 ยังคงนับถือผีซึ่งเป็นคติความเชื่อที่ยังฝังแน่นในจิตใจของประชาชน อยู่อย่างมาก ในสังคมของอาณาจักรล้านช้างในอดีต ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในสมัยพระเจ้าฟ้างุ้มนั้น คนในอาณาจักรล้านช้างโบราณเชื่อถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติ ตามพงศาวดารกล่าวว่าคน ล้านช้างนับถือผีฟ้า ผีแถน ผีพ่อ ผีแม่ จะมีความเชื่อตามลัทธิของพวกจีน¹⁹ ซึ่งความเชื่อเรื่องผีที่ปรากฏให้เห็น เช่น ความเชื่อเรื่องผีป่า ผีหลอก ผีให้ร้าย (ปอบ) ผีอารักษ์ และเทวดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับแถน ฟ้า แถนหลวงซึ่งเป็นความเชื่อที่สำคัญที่สุด โดยเชื่อว่าแถนคือเทพบนสวรรค์ที่มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของมนุษย์ สามารถเนรมิตหรือทำลายอะไรก็ได้ และแถนยังเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจรัฐ โดยมีกษัตริย์ซึ่งเป็นโอรสของแถน เป็นตัวแทนของอำนาจ²⁰ ดังนั้น กษัตริย์หรือผู้ปกครองจึงใช้คติความเชื่อนี้เพื่อกำหนดหรือควบคุมคนในสังคมให้ ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติสิ่งใด โดยอ้างว่าเป็นความต้องการของผี ซึ่งคนมักจะเชื่อ ให้ความเคารพและปฏิบัติตามเพราะเกรงกลัว หากไม่ทำตามความต้องการของผีแล้วจะถูกลงโทษให้พบกับความวิบัติหรือความเป็นไปในชีวิต หากให้ความเคารพก็จะทำให้ผู้นั้นประสบกับความสุข ความเจริญ ดังจะเห็นได้จากการทำบุญบูชาเทวดารักษ์ ผีบ้าน ผีเรือน ผีบรรพบุรุษ หรือบวงสรวงหลักบ้าน หลักเมือง ซึ่งคติความเชื่อเรื่องผีแถน มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ของคนล้านช้าง เพราะเชื่อว่าแถนมีบทบาทสำคัญในการกำหนด และควบคุมชะตากรรมของมนุษย์ ฐานะทางสังคมของมนุษย์แตกต่างกันตามความประสงค์ของแถน²¹ ซึ่งคติความเชื่อนี้ของคนในอาณาจักรล้านช้างนี้ทำให้ กษัตริย์นำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้ตนเองในการควบคุมชนเผ่าต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกัน ทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้การปกครองของกษัตริย์ซึ่งเป็นคติความเชื่อของ ประชาชนเรื่องแถนแบบอย่างเดียวกัน

จนกระทั่งพระพุทธศาสนาแผ่ขยายเข้ามาในอาณาจักรล้านช้าง²² และมีบทบาทที่สำคัญต่อประชาชน กษัตริย์ล้านช้างมีความศรัทธาและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการสร้างวัดวาอาราม ต่าง ๆ มากมาย รวมถึงการอัญเชิญพระบางมาประดิษฐานยังล้านช้าง และได้นำเอาคำสอนของพุทธศาสนา มาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ประพฤติปฏิบัติให้ตนเป็นคนดีต่อครอบครัวและสังคมตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งคนใน อาณาจักรล้านช้างที่ต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อครอบครัวและสังคมโดยรวมแล้ว คนในอาณาจักรล้านช้าง ยังต้องมีวิถีชีวิตของแต่ละคนซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนในสังคมที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ อีกด้วย เช่น พฤติกรรมการกินอยู่ การแต่งกาย ความเชื่อเรื่องเทพยดา ภูติผี ปีศาจที่ยังคงมีอยู่ในวัฒนธรรมของคนลาว

คนในอาณาจักรล้านช้างมีความเชื่อเรื่องผีแถนอย่างมาก โดยเชื่อว่าผีแถนเป็นเทพที่มีอำนาจสูงสุด และมีเพียงองค์เดียว กษัตริย์ที่ปกครองอาณาจักรล้านช้างทุกพระองค์มีเชื้อสายจากผีแถนโดยสืบเชื้อสายมาจากขุนบรม

¹⁹ ปิยฉัตร ลินธุสอาด, เรื่องเดิม, หน้า 40.

²⁰ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 41.

²² พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามายังอาณาจักรล้านช้างไม่ปรากฏชัดเจนว่าเมื่อใด แต่จากหลักฐานใน “มหาวงศ์” พงศาวดารลังกา และจากตำนานอุรังคธาตุพอสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาได้เริ่มแผ่ขยายเข้ามาในบริเวณนี้ก่อนการกำเนิดของอาณาจักรล้านช้าง, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

ราชาธิราช หมายความว่า ผีแค้นส่งขุนบรมราชาธิราชมาปกครองโลกมนุษย์ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติและที่สำคัญความเชื่อตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากกับคนในอาณาจักรล้านช้าง การที่คนในอาณาจักรล้านช้างมีความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ไม่ใช่เป็นเรื่องงมงาย แต่ความเชื่อเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมให้อยู่ในกรอบ ระเบียบแบบแผนอันดีของสังคมร่วมกัน

การใช้หลักพระพุทธศาสนาและจารีตประเพณีเป็นเครื่องมือควบคุมคนในสังคม

นับตั้งแต่ในอดีต อาณาจักรล้านช้างจนถึงสปป.ลาวในปัจจุบัน ลักษณะสังคมเป็นแบบพหุสังคมที่ชนเผ่าต่าง ๆ มีความแตกต่างกันทางด้านสังคมค่อนข้างชัดเจน การควบคุมคนในสังคมให้อยู่รวมกันอย่างสันตินั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างลำบาก ดังนั้น กษัตริย์ที่ปกครองอาณาจักรล้านช้างจึงมีกุศโลบาย มาตรการหรือเครื่องมือที่จะควบคุมคนในสังคม หนึ่งในมาตรการหรือเครื่องมือที่คอยควบคุมคนในสังคมนั้นคือ พระพุทธศาสนา ซึ่งนำเอาหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาผสมผสานกับความเชื่อแบบดั้งเดิมเรื่องผีฟ้าผีดิน ซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบของฮีต-คอง หรือ ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ โดยหลักของฮีต-คองนั้นเป็นการผสมผสานหลักของพระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องผี เช่น งานเดือนเจ็ดเป็นบุญซำฮะ (ซำระล้าง) หรือบุญบูชาบรรพบุรุษ โดยมีการทำพิธีบูชาบรรพบุรุษ ผีบ้านผีเมือง ผีป่าผีตาแฮก (เทวดารักษา) และเช่นสร้างหลักเมืองเพื่อทำให้บ้านเมือง สงบสุข และงานเดือนเก้าเชื่อว่าเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว รวมถึงอุทิศส่วนกุศลให้กับสัตว์นรกหรือเปรต เป็นต้น

ประเพณีฮีตสิบสอง หรือจารีตสิบสองเป็นประเพณีการทำบุญตามเดือนต่าง ๆ ทั้งสิบสองเดือนตามคติความเชื่อทางศาสนาพุทธ เป็นการสะท้อนถึงสภาพสังคมของประชาชนที่มีอาชีพทำนาเป็นหลักประเพณีฮีตสิบสองจึงเป็นพิธีกรรมที่ผสมผสานความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญคุณข้าว และการทำบุญตามหลักศาสนาพุทธที่ปฏิบัติให้เห็นทั่วไป โดยมีจุดประสงค์เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับ ตอบแทนบุญคุณของธรรมชาติ ซึ่งตามความเชื่อของลัทธิวิญญาณนิยม (Animism) เชื่อว่าสรรพสิ่งและสรรพสัตว์ทั้งหลายล้วนแล้วแต่มีวิญญาณ มีชีวิตและมีเจตจำนงเป็นของตัวเองที่จะดลบันดาลให้ชีวิตเกิดความสุขและมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยการทำบุญในแต่ละเดือนนั้นจะเกี่ยวโยงกับพระพุทธศาสนาที่ยังคงเห็นได้ในสปป.ลาว และบริเวณภาคอีสานของประเทศไทยในปัจจุบัน ดังนี้

เดือนอ้าย - บุญเข้ากรรม

เดือนยี่ - บุญคุณลาน หรือบุญคุณข้าว

เดือนสาม - บุญข้าวจี จัดขึ้นหลังจากงานบุญมาฆบูชา

เดือนสี่ - บุญผะเหวด หรืองานบุญมหาชาติ

เดือนห้า - บุญสงกรานต์

เดือนหก - บุญบั้งไฟ จัดขึ้นก่อนฤดูการทำนา
เดือนเจ็ด - บุญซำฮะ (ล้าง) หรือบุญบูชาบรรพบุรุษ
เดือนแปด - บุญเข้าพรรษา
เดือนเก้า - บุญข้าวประดับดิน เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศแก่ญาติผู้ล่วงลับ
เดือนสิบ - บุญข้าวสาก หรือข้าวสาก
เดือนสิบเอ็ด - บุญออกพรรษา
เดือนสิบสอง - บุญกฐิน²³

ส่วนคองสิบสี่หรือครรลองสิบสี่เป็นข้อกำหนดหรือแนวทางปฏิบัติ 14 ข้อ²⁴ ของประชาชนทั่วไป และของ กษัตริย์ผู้ปกครอง โดยแนวทางปฏิบัติของประชาชน ได้แก่ แนวทางปฏิบัติของคนในครอบครัว และของพระสงฆ์ ตามหลักของพระพุทธศาสนา และแนวทางปฏิบัติของกษัตริย์หรือผู้ปกครอง ได้แก่ แนวทางบริหาร ปกครอง บ้านเมืองที่ดี ที่พึงปฏิบัติ ซึ่งคล้ายกับหลักทศพิธราชธรรมที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงยึดถือปฏิบัติมาโดยตลอด กล่าวคือ การนำเอาพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือควบคุมคนในสังคมโดยอาศัยหลักธรรม คติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเรื่องกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งผลกรรมจะส่งผลทั้งในชาตินี้และชาติหน้า เพื่อให้คนในสังคมยึดถือปฏิบัติเพื่อเกิดความสงบสุข ประพฤติตนเรียบร้อยตามครรลองคองธรรม ทั้งนี้รวมถึงหลักธรรมของผู้ปกครองหรือกษัตริย์ที่ยึดถือและปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไว้ใช้ในการปกครองไพร่ฟ้าประชาชนของกษัตริย์หรือผู้ปกครองนั่นเอง

“ฮิตและคองมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของคนลาว เพราะเป็นตัวกำหนดสถานะ และบทบาทที่บุคคลนั้น ๆ พึ่งปฏิบัติต่อสังคมโดยตรง เช่น หากบุคคลนั้นเป็นพระก็จะมีข้อปฏิบัติที่แตกต่างออกไปจากคฤหัสถ์ การปฏิบัติตนของผู้หญิง เป็นต้น การประพฤติผิดตามฮิตและคอง ที่กำหนดไว้นั้น เป็นความผิดและมีลงโทษหนักเบาขึ้นอยู่กับความผิดหนักเบาที่กระทำลงไป อาจกล่าวได้ว่า ฮิตและคองเป็นตัวสะท้อนอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของคนลาวด้วยว่า ข้อปฏิบัตินี้ยังมีการยึดถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน และคนลาวใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยทำให้สังคม เป็นปรกติสุข”²⁵

คองสิบสี่กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้สำหรับพุทธศาสนิกชนลาวและบางพื้นที่ในภาคอีสานของประเทศไทย ซึ่งยังคงปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

- 1) อย่าเดินเหยียบเงาพระสงฆ์
- 2) อย่านำอาหารเหลือไปถวายแก่พระ

²³ อ่านเพิ่มเติม “ฮิต 12 คอง 14 ของคนลาว” <https://www.louangprabang.net/content.asp?id=448> (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2562)

²⁴ คองสิบสี่มีดังนี้ 1) ฮิตเจ้าคองขุน 2) ฮิตหัวคองเพี้ย 3) ฮิตไพร่คองนาย 4) ฮิตบ้านคองเมือง 5) ฮิตปู่คองย่า 6) ฮิตตาคองยาย 7) ฮิตพ่อคองแม่ 8) ฮิตไม้คองเขย 9) ฮิตป่าคองลุง 10) ฮิตลูกคองหลาน 11) ฮิตเจ้าคองแก่ 12) ฮิตปีคองเดือน (ฮิตสิบสอง) 13) ฮิตไฮคองนา 14) ฮิตวัดคองสงฆ์, สยามรัฐ, 17 ก.ค. 2553, หน้า 37.

²⁵ ปลัดอภิเชษฐ์ สุภทรวาทิ, วิจารณ์หนังสือเรื่อง *โลกทัศน์ของคนลาวจากภาษาฮิต*, ผู้แต่ง ศิริพัชร ฌานชาวีวรรณ และมิ่ง ต้นดา เสง, วารสารพุทธอาเซียนศึกษา, ปีที่ 1 ฉ. 2 (มกราคม - มิถุนายน 2559), หน้า 147.

- 3) อย่ามีเพศสัมพันธ์ในวันพระ วันเข้าพรรษา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันบุญสงกรานต์
- 4) เมื่อพระสงฆ์เดินผ่านหน้าต้องนั่งลงพร้อมพนมมือไหว้
- 5) เมื่อไปวัดให้เตรียมดอกไม้ ธูป เทียน พร้อมเครื่องอัฐบริขารไปถวายพระสงฆ์
- 6) ก่อนเข้านอนต้องอาบน้ำและล้างเท้าก่อน
- 7) ในวันพระ (ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม) ให้ทำบุญตักบาตร หรือนิมนต์พระมาสวดที่บ้านเพื่อความเป็นสิริมงคล

มงคล

- 8) ในวันพระ (ข้างขึ้น) ให้จัดพานดอกไม้ ธูป เทียน ขอมมาแก่สามเณร
- 9) เมื่อพระสงฆ์หรือสามเณรมาบิณฑบาต ต้องมารอก่อนหน้าที่ท่านจะมาถึง การตักบาตรระวังอย่าให้มีโตนบาตร ห้ามถืออาวุธ ใส่รองเท้า หรือใส่หมวก เอาผ้าคลุมหัว ในเวลาตักบาตร
- 10) ในวันพระ (ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม) ให้ขอมมาแก่เตาไฟ ชั้นบันได และประตูเรือนที่อยู่อาศัย
- 11) ก่อนเข้าบ้านหรือขึ้นเรือนต้องล้างเท้าเสียก่อน
- 12) วัดใดไม่มีรั้วรอบขอบชิด ก็ให้ช่วยกันกันรั้วให้แก่วัดนั้น ๆ รวมทั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของตัวเอง
- 13) เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว ผลผลิตที่ได้ในครั้งแรกของปี ให้นำไปถวายพระก่อน
- 14) อย่าลัก รั้ง ชิง ปล้น หรือพูดจาหยาบคาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดีของสังคม²⁶

ดังนั้น ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่จึงเป็นเสมือนเครื่องมือทำให้คนในสังคมให้รวมตัวกัน ให้เกิดความสามัคคี ลดความแตกแยกระหว่างกลุ่มชน และให้ปฏิบัติตามหลักธรรมครองในการครองบ้านครองเรือนที่ดีเพื่อให้เกิดสันติสุขในสังคม เป็นเสมือนกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและพัฒนาเป็นบรรทัดฐานของสังคมที่จะต้องรับรู้และประพฤติปฏิบัติร่วมกัน²⁷ ดังนั้นพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลต่อค่านิยม ความเชื่อของคนในสังคม และได้กลายเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญที่มีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของคนในสังคมของสปป.ลาวจวบจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนายังมีบทบาทในการพัฒนาระบบยุติธรรมในสังคมโดยในสมัยพระเจ้ากือนาได้มีการเชิญพระสงฆ์เข้าร่วมพิจารณาตัดสินคดีความร่วมกับขุนนาง การนำพระสงฆ์มาร่วมตัดสินคดีความดังเห็นได้จากการนำเอาวินัยสงฆ์มาเปรียบเทียบกับกฎหมายบ้านเมือง เพื่อให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นธรรมในตัวกฎหมาย พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และเป็นผู้รู้ถึงวินัยสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินคดีความทางโลก ทำให้ผู้ที่ถูกตัดสินมีความมั่นใจว่าจะได้รับความยุติธรรมในคดีนั้น ๆ พระพุทธศาสนาในประเทศลาวจึงมีบทบาทที่สำคัญในการสั่งสอนและพัฒนาความคิด ความเชื่อของคนในสังคมเพื่อความสงบสุขและเป็นระเบียบเรียบร้อย ดังจะเห็นได้ว่าตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาพระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อคนลาวในด้านสังคม เป็นศูนย์รวมจิตใจ ศรัทธา ความเชื่อ และเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม จารีตประเพณีที่สำคัญ สร้างความเป็น

²⁶ ฮีตสิบสอง คองสิบสี่, http://www.lampangvc.ac.th/lvcasean/page_laos3.html (สืบค้นเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2560).

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 145.

ปีกแผ่นให้กับสังคมาลาโดยเฉพาอย่างยิ่งในเมืองหลวงพระบาง พบว่ามีวัดวาอารามอยู่จำนวนมากทั้งในเขตตัวเมืองชั้นในและชั้นนอก นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังส่งผลต่อศิลปวัฒนธรรม ประติมากรรม เช่น พระพุทธรูปสำริด พระบาง และสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย เช่น พระธาตุพูสี สิม (โบสถ์) และหอพระของวัดเชียงทอง วัดมหาธาตุราชบรรพวิหาร วัดหนองศรีคูณเมือง วัดสบสิทธิาราม วัดแสนสุขาราม วัดสี่เมือง วัดปากคาน และวัดมีไชยาราม (วัดป่าไผ่) เป็นต้น รวมถึงหอพระแก้วที่เวียงจันทน์ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่งทางประวัติศาสตร์ของสปป.ลาว

อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ และหลายเหตุผลซึ่งเป็นปัจจัยทำให้ต้องกลับมาทบทวนกรอบความคิดกันใหม่ในเรื่องสังคมวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนอย่างมาก และการพัฒนาของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศอาจส่งผลต่อพระพุทธศาสนาในวงกว้างและรวดเร็วในสังคม ดังนั้นสิ่งที่น่าสนใจคือปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา อาทิเช่น วัฒนธรรมของลาวเองที่เปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างรวดเร็ว กอปรกับการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาผ่านช่องทางการสื่อสารของระบบสารสนเทศที่ทันสมัย และอิทธิพลจากระบบทุนนิยมเสรีทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในสปป.ลาวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของพระพุทธศาสนาในสปป.ลาว

หลังจากพ.ศ. 2518 องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว (LBFO) ได้ยุบรวมธรรมยุติกนิกายและมหานิกายไว้ด้วยกัน รัฐบาลสปป.ลาวได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความเป็นเอกภาพของชาติ พฤติกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีเหตุมีผล และการปลูกความรู้สึกรักชาติมักจะพบเห็นได้ในเอกสารต่าง ๆ และคำปราศรัยของผู้นำประเทศในสมัยช่วงการเปลี่ยนแปลงนั้น บทบาทดั้งเดิมของพระสงฆ์ลาวที่ทำหน้าที่เป็นครูหรือผู้ให้การศึกษา (educator) ถูกกำหนดให้มีส่วนช่วยและสนับสนุนเรื่องการปฏิวัติลาว การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ลาว “การพึ่งพาอาศัยของพระสงฆ์ต่อโรงเรียนสอนศาสนาพุทธวันอาทิตย์ (Buddhist Sunday School) ต้องหยุดหรือเปลี่ยนสภาพไปให้เป็นประโยชน์และมีประสิทธิผลต่อประเทศชาติ”²⁸ พระสงฆ์ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศและบูรณาการตัวเองเข้าไปสู่การขับเคลื่อนของมวลชนตามบริบทของแนวความคิดแบบมาร์กซิสต์เพื่อให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดประสิทธิผล (productive Buddhism) ซึ่งเป็นความพยายามในการเปลี่ยนแปลงสภาพของพระพุทธศาสนาแบบก้าวกระโดดจากระบบศักดินา (Feudalism) ไปสู่ระบบเผด็จการคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลสปป.ลาว

²⁸ Patrice Ladwig, *Between cultural preservation and this-worldly commitment: Modernization, Social Activism and the Lao Buddhist Sangha*, p. 5. https://www.eth.mpg.de/3466688/Ladwig_-_Between_cultural_EFEO_-_draft.pdf (retrieved October 12, 2017).

มิเชล ฟูโก (Michael Foucault) นักปรัชญาด้านสังคมศาสตร์ชาวฝรั่งเศส ได้ยกตัวอย่างขึ้นมาอธิบายลักษณะที่จำเป็น (essential feature) ของระบอบการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัย (modernizing regime) ที่เรียกว่า “การปกครองชีวญาณ” (governmentality)²⁹ โดยการปกครองชีวญาณและเหตุผลของรัฐ (raison d'être) นั้นมีความเกี่ยวพันกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กล่าวคือ เหตุผลของรัฐเป็นเรื่องในเชิงแง่ตรรกะและภาพรวม แต่การปกครองชีวญาณนั้นเป็นสิ่งที่มารองรับและปฏิบัติการในเรื่องที่สนับสนุนเหตุผลของรัฐ ทำให้รัฐมีความชอบธรรมในการแทรกแซงบุคคลหรือสถาบัน ซึ่งยุทธศาสตร์นี้เป็นสิ่งแสดงถึงรูปแบบของอำนาจในรูปแบบหนึ่ง³⁰ ดังนั้นเหตุผลความจำเป็นและความมั่นคงแห่งรัฐมีตรรกะเพื่อปกป้องเสถียรภาพของรัฐมิให้ถูกทำลายลงไป ซึ่งสามารถนำมาอธิบายการกระทำของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ที่มีอิทธิพลหรือแทรกแซงพระพุทธศาสนาในสปป.ลาวในช่วงระยะเวลาของการปฏิวัติลาวได้

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 อารยธรรมของยุคเทคโนโลยีสารสนเทศได้เกิดขึ้นจากการปฏิวัติเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ซึ่งทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากในสังคมมนุษย์ โดยเทคโนโลยีการสื่อสารจะเข้ามาแทนที่การคมนาคมขนส่ง เชื่อมโยงและถักทอภูมิภาคต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกันอย่างต่อเนื่องและตลอดเวลาโดยไร้พรมแดน ซึ่งทำให้การแพร่กระจายวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมตะวันตกอย่างเสรี เฮอเบิร์ต ไอ ชิลเลอร์ (Herbert I. Schiller) ตั้งคำถามไว้อย่างน่าสนใจว่า “ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ที่ชาติตะวันตกมีต่อโลกที่สาม และนโยบายว่าด้วยกระแสไหลบ่าของข้อมูลสารสนเทศอย่างเสรีเป็นส่วนทำให้มหาอำนาจเข้ามาครอบงำหรือมีอิทธิพลข้ามพรมแดนในรูปแบบของจักรวรรดินิยมข้ามชาติแบบใหม่ (Neo-Imperialism) ดังนั้น ระบบจักรวรรดินิยมข้ามชาติแบบใหม่นี้จะเข้ามามีอิทธิพลทั้งในด้านบวกและด้านลบต่อวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนาในสปป.ลาว ซึ่งจำแนกปัจจัยที่ส่งผลกระทบได้ ดังนี้

1. ความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

ความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้สังคมหรือชุมชนที่อยู่ห่างไกลสามารถติดต่อสื่อสารรับรู้ข้อมูลข่าวสารและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ซึ่งยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจขนาดใหญ่ นานาประเทศต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันมากขึ้น มีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น กล่าวได้ว่าลักษณะเฉพาะของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลต่อสังคม ชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การไหลบ่าของข้อมูลข่าวสาร ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การถ่ายทอดข้อมูลใหม่ ๆ ทันสมัยต่อเหตุการณ์ หมุนเวียนสลับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาในระบบสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ตอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

²⁹ ศาสตราจารย์เอนก วงศ์ยานนาวาแปลผลงาน On Governmentality ว่า “ว่าด้วยการปกครอง” ต่อมาเปลี่ยนเป็น “การปกครองชีวญาณ” ซึ่งได้ให้เหตุผลมาจากคำว่า “govern + mentality” ที่แปลว่า “การปกครองวิธีคิด” ซึ่งได้แปลได้ความหมายตรงและเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการอย่างแพร่หลายแล้ว อ่านเพิ่มเติม การกลับไปพิจารณา “เหตุผลของรัฐและการปกครองชีวญาณของฟูโกต์: ทศนะเชิงวิพากษ์จากคำบรรยายที่วิทยาลัยแห่งฝรั่งเศส, <http://www.patranun.com/2015/09/blog-post.html> (retrieved October 23, 2018)

³⁰ Patrice Ladwig, *op. cit.* p. 6.

สังคมชุมชนมีความใกล้ชิดกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างง่ายและรวดเร็ว ทำให้มีโลกทัศน์กว้างขึ้นซึ่งส่งผลต่อแนวคิด แนวปฏิบัติ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีดั้งเดิมของชุมชนได้ ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกเปรียบเทียบทางวัฒนธรรมที่แตกต่างและความเชื่อดั้งเดิมของสังคม การไหลบ่าของข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลกระทบต่อสังคมทำให้เกิดการครอบงำทางวัฒนธรรม อิทธิพลของวัฒนธรรมและอำนาจทางเศรษฐกิจของบรรดาประเทศที่พัฒนาแล้ว หลังไหลเข้าสู่ที่กำลังพัฒนาอย่างรวดเร็วและรุนแรง ทำให้มีการครอบงำทางความคิด โลกทัศน์ และวิถีชีวิต กระแสการบริโภคนิยมส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมของสังคมชุมชนทั่วโลก

พระพุทธศาสนายืนยาวมามากกว่า 2,500 ปี โดยที่พระสงฆ์มีการถ่ายทอดและเผยแผ่พระธรรมคำสอนไปยังพุทธศาสนิกชนโดยการถ่ายทอดแบบวิธีดั้งเดิม การท่องจำหรือฟังเทศน์ จนถึงการถ่ายทอดโดยใช้สื่อสารสนเทศสมัยใหม่บนเครือข่ายออนไลน์อย่างไร้พรมแดน สปป.ลาวต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ระบบเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น การคมนาคมขนส่งที่รวดเร็ว และข้อมูลข่าวสารที่สามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ (Globalisation) อันส่งผลกระทบต่อสังคมและชุมชนครอบคลุมไปทุกพื้นที่ ความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้รับรู้กันโดยทั่วไปว่าเป็นโอกาสให้มนุษย์ทุกคนสามารถรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร และวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้อย่างไม่มีขีดจำกัดเรื่อง “เวลา” และ “สถานที่” เสมือนว่าโลกที่กว้างใหญ่ไพศาลนี้หดตัวเล็กลงเป็นเพียงหมู่บ้านโลก (global village)³¹ ปรากฏการณ์เช่นนี้เป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจว่ากระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในสปป.ลาวอย่างไร

ภาพที่ 1 พระภิกษุและสามเณรก่อนทำวัตรเย็น วัดสลิขาราม หลวงพระบาง

จากการลงเก็บข้อมูลที่หลวงพระบางพบว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ยังใช้สื่อสารสนเทศแบบดั้งเดิม เช่น เอกสาร หนังสือต่าง ๆ พระภิกษุสงฆ์และสามเณรยังเรียนพุทธศาสนาและภาษาบาลี รวมถึงการฟังเทศน์และทำวัตรสวดมนต์ที่วัดอยู่เป็นประจำ “พระสงฆ์และสามเณรยังคงเล่าเรียนหลักธรรมคำสอน ศึกษาพระ

³¹ สมสุข หินวิมาน, หน้าที่ 9 เทคโนโลยี การสื่อสาร และโลกาภิวัตน์, ชุดวิชาเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2556), หน้า 10 – 11.

ธรรมวินัย และปฏิบัติศาสนากิจของพระสงฆ์ในวัดเหมือนเช่นเคยที่ผ่านมาในอดีต”³² คนลาวในหลวงพระบางยังศรัทธาและให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาโดยการเข้าวัดฟังเทศน์และปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางศาสนาเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม ใดก็ตามที่โลกาภิวัตน์ส่งผลต่อพระพุทธศาสนาในสปป.ลาวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยที่สื่ออินเทอร์เน็ตเข้าถึงประชาชนได้ง่ายและจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ พุทธศาสนิกชนลาวสามารถรับข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและหลากหลายจากสื่อต่าง ๆ ในสภาพเศรษฐกิจและสังคมบังคับในปัจจุบันที่ทำให้คนลาวไม่ค่อยมีเวลาไปวัดปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์ หรือศึกษาพระธรรมคำสอน และการใช้อินเทอร์เน็ตจึงเป็นช่องทางเลือกของการสื่อสารที่ทำให้เข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ ๆ ได้ง่ายขึ้น ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ อยู่ที่ไหนก็ศึกษาพระธรรมคำสอนได้ตลอดเวลา

การเผยแพร่ศาสนาโดยใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเข้าถึงของพุทธศาสนิกชนได้เป็นจำนวนมากและวงกว้างนั้น พระอธิการให้สัมภาษณ์ว่า “การใช้อินเทอร์เน็ตก็ดี ทำให้รู้ข่าวสารข้อมูลได้รวดเร็วและหลากหลาย แต่คนลาวที่หลวงพระบางยังไม่ได้สนใจศึกษาพุทธศาสนา และการเทศนาพระธรรมคำสอนในอินเทอร์เน็ต พระเอง (พระอธิการ) ก็ได้ดูและศึกษาบ้างจาก YouTube ของพระสงฆ์ในประเทศไทย ก็เห็นว่าเป็นเรื่องที่ดี ที่น่าสนใจ แต่คนลาวที่หลวงพระบางยังมีน้อยที่สนใจพระพุทธานุชาผ่านอินเทอร์เน็ต เพราะมีวัดมากมาย วัดอยู่ใกล้บ้าน คนลาวนิยมไปทำบุญที่วัดก็สะดวกสบายดี”³³

ภาพที่ 2 สามเณรวัดสบสิขาราม หลวงพระบาง

ความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันทำให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกรวดเร็ว นั่น อาจจะทำให้คนมองพระสงฆ์ที่ใช้อินเทอร์เน็ตอย่างน่าสงสัยว่าไม่ใช่เนื้อหาที่เหมาะสมของพระพุทธศาสนาเพียงอย่างเดียว หากไม่มีกฎระเบียบการใช้อินเทอร์เน็ตก็อาจนำไปสู่โลกีย์วิสัยหรืออบายมุขได้อันจะส่งผลต่อศีลธรรมอันดี และการพัฒนาอารมณและจิตใจที่จะละทิ้งกิเลสและตัณหาต่าง ๆ ของพระสงฆ์ กรณีดังกล่าวนี้ พระอธิการได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “พระสงฆ์ลาวยึดมั่นในพระคำสอนและวินัยของพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด หากพระสงฆ์ไม่

³² พระสงฆ์และสามเณร วัดสบสิขาราม หลวงพระบาง, สัมภาษณ์โดย สมปถุณ นียมไทย, 4 มีนาคม 2560.

³³ พระอธิการ วัดสบสิขาราม หลวงพระบาง, สัมภาษณ์โดย สมปถุณ นียมไทย, 4 มีนาคม 2560.

ปฏิบัติตามคำสอน ทำตัวไม่เหมาะสม ก็จะถูกกลโกง ประชาชนก็จะไม่เคารพศรัทธา ไม่เข้าวัดทำบุญ ปฏิบัติธรรม กราบไหว้พระสงฆ์”³⁴ ดังนั้นความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเหมือนดาบสองคมที่มีทั้งคุณอนันต์ และก็โทษมหันต์ได้ในขณะเดียวกัน หากเทคโนโลยีสารสนเทศถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ กว้างขวางยิ่งขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ที่แนวโน้มของประชาชนจะนิยมใช้ชีวิตการบริโภคผ่านสื่อออนไลน์มากขึ้นเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่องนั้น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าวนี้ต้องคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรม และไม่บิดเบือนพระ ธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎกด้วยเช่นกัน

2. กระแสวัฒนธรรมบริโภคนิยม

สปป.ลาวมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญคือการปฏิวัติลาวพ.ศ. 2518 รัฐบาลคอมมิวนิสต์ของ สปป.ลาวได้นำเอาแนวเศรษฐกิจแบบโซเวียตมาใช้ในตอนเริ่มต้น โดยมีการลงทุนของรัฐและสหกรณ์ทั้งหมด ทั้ง การผลิต การค้าและการกำหนดราคา และมีการกีดกันการค้าจากต่างประเทศ จนทำให้สปป.ลาวเกิดปัญหาด้าน เศรษฐกิจฝืดเคือง และเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศ จนต้องมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจจาก กำหนดผูกขาดจากส่วนกลางผ่อนปรนมาเป็นแบบเสรีอิงกลไกตลาด ในระหว่างช่วงพ.ศ. 2529-2538 สปป.ลาวได้ ดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจจากระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมแบบบังคับสู่ระบบเศรษฐกิจแบบผสมอย่างรวดเร็วโดย เลือกเอาจุดแข็งจากระบบเศรษฐกิจทั้งสองระบบคือระบบสังคมนิยมและระบบเศรษฐกิจทุนนิยมมาใช้เป็นระบบ เศรษฐกิจแบบผสมผสานภายใต้นโยบาย “จินตนาการใหม่” และที่น่าสนใจคือเมื่อหลวงพระบางได้รับการขึ้น ทะเบียนเป็นมรดกโลกและคณะกรรมการเมืองมรดกโลกแห่งสหประชาชาติได้กล่าวโดยสรุปว่า

“หลวงพระบางเป็นกรณีของความยั่งยืนแห่งวัฒนธรรมอันเก่าแก่ ที่ยังไม่ถูกทำลายในปัจจุบันเป็น ความสำเร็จแห่งการหลอมรวมวัฒนธรรม ประเพณี สถาปัตยกรรม โครงสร้างของชุมชนและอิทธิพลของ อาณานิคมยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 19-20 ลักษณะเฉพาะของภูมิทัศน์ของเมืองหลวงพระบางบ่งบอกถึง การอนุรักษ์อย่างดีเยี่ยม แสดงออกถึงภาพวาดแห่งขั้นตอนสำคัญของการผสมผสานกันอย่างลงตัวของทั้ง สองวัฒนธรรม”³⁵

ในเมืองหลวงพระบาง มีทัศนคติของชุมชนบางประการที่น่าสนใจเกี่ยวกับคำว่า “มรดก” ซึ่งเป็นคำที่ชาว หลวงพระบางใช้อย่างปรกติทั่วไปที่แฝงไปด้วยความคิดที่ต้องอนุรักษ์และถ่ายทอดไปยังอนุชนรุ่นต่อไป นับตั้งแต่ที่ หลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก “ชุมชนหลวงพระบางมีภาระหน้าที่ใหม่ นอกเหนือที่ต้องรักษา สภาพสถาปัตยกรรมแวดล้อมและศาสนาให้คงอยู่สภาพดั้งเดิมมากที่สุดแล้ว ยังต้องรักษาทรัพย์สินมรดกล้ำค่าและ

³⁴ เรื่องเดียวกัน.

³⁵ ไซแก้ว คำมะณี, การแพร่กระจายมรดกโลกในงานเฉลิมฉลองปีท่องเที่ยวลาว 1999-2000 ที่แขวงหลวงพระบางในหลวงพระบางเมืองมรดกโลก, ฉ. 2/2000, อ้างถึงใน ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, เรื่องเดิม, หน้า 96.

อนาคตของมนุษยชาติอีกด้วย”³⁶ อย่างไรก็ตามในการอนุรักษ์มรดกโลก เราปฏิเสธไม่ได้ว่าในทางปฏิบัติที่เมืองหรือสถานที่หนึ่งกลายเป็นมรดกโลกนั้นมักจะมีเรื่องการท่องเที่ยวตามมาด้วยเสมอ และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในเชิงเศรษฐกิจก็จะนำมาซึ่งการพัฒนาทางกายภาพพร้อมกับความเชื่อมโยงในทางจิตวิญญาณของชุมชน หากไม่มีมาตรการที่เข้มงวดและการบริหารจัดการที่ดีเพียงพอ คณะกรรมการเมืองมรดกโลกแห่งสหประชาชาติกล่าวว่า “หากเราไม่รับรองว่าเป็นมรดกโลกหรือเอาป้ายมรดกโลกออก จะไม่มีนักท่องเที่ยวมาที่แห่งนี้เลย”³⁷

อย่างไรก็ตามสปป.ลาวได้มีนโยบายให้ “หลวงพระบางเป็นเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอดีตแห่งราชธานี ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงจากการที่รัฐได้เปลี่ยนความหมายของราชอดีต ที่เป็นปฏิบัติกับสังคมนิยมว่าเป็น “มรดกของชาติ” และได้ใช้มันทำหน้าที่ใหม่ในฐานะทรัพยากรการท่องเที่ยว”³⁸ สปป.ลาวก็มีการเปิดประเทศให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนมากขึ้น ซึ่งทำให้เศรษฐกิจของสปป.ลาวมีการขยายตัวดีขึ้น ผลผลิตมวลรวมเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ คนลาวมีอิสระเสรีในการประกอบอาชีพมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาที่ยังไม่ทั่วถึง และอัตราเงินเฟ้อสูงขึ้น ชาวหลวงพระบางส่วนใหญ่ยอมรับว่าการที่หลวงพระบางได้รับเป็นเมืองมรดกโลก ชีวิตความเป็นอยู่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ตลอดระยะเวลาที่สิบปีที่ผ่านมา มีนักท่องเที่ยวกว่า 500,000 คนต่อปีที่ผ่านมาท่องเที่ยวและใช้จ่ายใช้สอยทำให้เศรษฐกิจของหลวงพระบางขยายตัวเพิ่มมากขึ้น มีการสร้างงาน สร้างรายได้จำนวนมากจากการท่องเที่ยว แต่การขยายตัวของเศรษฐกิจก็จำกัดเฉพาะอยู่ในตัวเมืองหลวงพระบางเท่านั้น เศรษฐกิจในเขตรอบนอกเมืองหลวงพระบางยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาหรือขยายตัวเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามสปป.ลาวก็มีระบบเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพอยู่ในระดับที่น่าพอใจ กอปรกับในยุคโลกาภิวัตน์ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีได้แผ่ขยายครอบคลุมเกือบทุกประเทศในโลก การค้าและทุนระหว่างประเทศขยายตัวเพิ่มขึ้น เศรษฐกิจของภูมิภาคต่าง ๆ เชื่อมโยงและพึ่งพาระหว่างกันมากขึ้น ทำให้สปป.ลาวต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญเพื่อเตรียมพร้อมต่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น

กระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งอิทธิพลต่อสปป.ลาวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทำให้เกิดวัฒนธรรมแบบตะวันตกแบบใหม่คือกระแสวัฒนธรรมบริโภคนิยมซึ่งมีปัจจัยหลักจากระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม การลงทุนจากต่างชาติ บรรษัทข้ามชาติเติบโตมาก มีการกระตุ้นการส่งเสริมการขายจากนายทุนเพื่อต้องการกำไรได้ง่าย ยิ่งคนมีฐานะหรือชนชั้นสูงยิ่งมีกำลังใช้จ่ายใช้สอยสินค้าฟุ่มเฟือย รวมถึงมีบริการผ่อนชำระซึ่งทำให้การตัดสินใจบริโภคสินค้านั้น ๆ ได้ง่ายกว่า ซึ่งส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตแบบรีบเร่ง การบริโภคอาหารจานด่วน การแต่งกายทันสมัย การรับรู้วัฒนธรรมตะวันตกแบบสมัยนิยมผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในสังคม และทำ

³⁶ David Berliner, *Perdre l'esprit du lieu : les politiques de l'Unesco à Luang Prabang (rdp Lao)*, Terrain, vol. 55 (septembre 2010), p.100. <https://journals.openedition.org/terrain/14077> (retrieved December 23, 2016).

³⁷ Op. cit.

³⁸ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, *เรื่องเดิม*, หน้า 84.

ให้คนลาวซึมซับวัฒนธรรมบริโศคนิยมซึ่งเป็นการบริโศคเชิงสัญลักษณ์ (comsommation des signes) เพิ่มมากขึ้น กล่าวคือการบริโศคนั้นเกิดจากการมีค่าของเชิงสัญลักษณ์ขึ้น สิ่งของการบริโศคไม่ได้มีคุณค่าในตัวของมันเองอีก แล้วจากคุณสมบัติตามธรรมชาติ แต่มีคุณค่าในการสื่อสารบางอย่าง³⁹ การบริโศควัตถุชิ้นนั้น ๆ เป็นสัญลักษณ์ของการบ่งบอกถึงสถานะและฐานะทางสังคมในการบริโศคสัญลักษณ์นั้นซึ่งต่างจากคุณคาลักษณะที่จำเป็นหรือคุณค่าของการใช้สอย และนับวันจะพบมากขึ้นในสังคมปัจจุบัน ดังนั้นกระแสวัฒนธรรมบริโศคนิยมแบบนานาชาติอารยประเทศตะวันตกส่งผลให้เกิดการสูญเสียคุณลักษณะของวัฒนธรรมประเพณีลาวดั้งเดิม กระแสการไหลบ่าของสารสนเทศอย่างเสรีที่มหาอำนาจพยายามผลักดันเป็นส่วนที่ทำให้เกิดการสื่อสารข้ามชาติ ซึ่งแทนที่จะเป็นการสร้างหรือพัฒนาประเทศที่กำลังพัฒนาให้ทันสมัย แต่กลับเป็นการส่งเสริมทำให้เกิดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจที่มหาอำนาจต่างเอาไรต์เอาเปรียบประเทศกำลังพัฒนา

ภาพที่ 3 การตักบาตรข้าวเหนียว หลวงพระบาง

นอกจากนี้ ระบบทุนนิยมเสรีที่กระแสวัฒนธรรมการบริโศคนิยมกลายเป็นกลไกที่ทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่นในเมืองหลวงพระบาง เราพบป้ายรณรงค์ให้เคารพวัฒนธรรม จารีตประเพณีโบราณที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา การตักบาตรข้าวเหนียวเป็นพิธีที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาของชาวเมืองหลวงพระบางที่แสดงออกถึงความเคารพศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น แต่ปัจจุบัน “วัฒนธรรมนี้กำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายของการแปรสภาพศาสนกิจของสงฆ์ให้กลายเป็นการแสดงสำหรับนักท่องเที่ยว (cirque touristique)”⁴⁰ และมีการจัดการในเชิงธุรกิจเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวโดยปราศจากความเข้าใจถึงวัฒนธรรมประเพณีที่แท้จริงอันเป็นการไม่เคารพวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชุมชน อีกทั้งมีการโยกย้ายหรือซื้อบ้านเรือนโดยรอบบริเวณพิธีการตักบาตรข้าวเหนียวเพื่อพุทธพาณิชย์ซึ่งเป็นการทำลายความสัมพันธ์ทางสังคม

³⁹ การที่วัตถุกลายเป็นสัญลักษณ์อาจจะอธิบายประกอบตัวอย่างได้คือการบริโศคกาแฟสตาร์บัค (Starbucks) เป็นการบริโศคเชิงสัญลักษณ์ ผู้บริโศคไม่ได้มุ่งประโยชน์ของกาแฟอื่นที่อยู่ในกาแฟเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว แต่สื่อถึงการเป็นชนชั้นกลางและมีฐานะดี รวมถึงความทันสมัย และตามสมัย นิยมผ่านสื่อภาพยนตร์ อ่านเพิ่มเติม Jean Baudrillard, *Le système des objets*, (Paris: Gallimard, Poche, 1978).

⁴⁰ David Berliner, *op. cit.*, p. 95.

ที่ตีระหว่างชุมชนโดยรอบกับวัดที่มีอยู่มาอย่างช้านาน ซึ่งปรากฏการณ์การย้ายบ้านเรือนและการจัดการเชิงธุรกิจ เช่นนี้เกิดขึ้นเหมือนกันกับพิธีตักบาตรข้าวเหนียวที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ในประเทศไทยเช่นกัน จากกรณีนี้ “กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมีความคิดที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเคารพความเงียบสงบในจิตใจ (tranquillité) ของประเพณีการตักบาตร และนำไปสู่การก่อตั้งศูนย์วัฒนธรรมเพื่อสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงการสร้างพิพิธภัณฑ์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนลาวที่เมืองหลวงพระบาง”⁴¹ ดังเห็นได้จากแผ่นโปสเตอร์ที่ติดประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้เคารพประเพณีการตักบาตร วัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงปลูกจิตสำนึก “การปกป้องรักษาและเอื้อให้มีคุณค่า” (การปกป้องรักษาและทำให้มีคุณค่า) ของคนลาวในการรักษาและหวงแหนทรัพยากร มรดกทางวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาอันดีงาม รวมถึงความสัมพันธ์ดั้งเดิมระหว่างจิตวิญญาณของชุมชนหลวงพระบางและพระพุทธศาสนาที่ไม่ได้รับผลกระทบจากสิ่งรบกวนภายนอก

ภาพที่ 4 ป้ายรณรงค์ให้เคารพประเพณีการตักบาตรที่หลวงพระบาง

⁴¹ Ibid. p. 96.

ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมจากยูเนสโกรู้สึกกังวลและเสียดายว่า “เมืองหลวงพระบางสูญเสียบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมหรือจิตวิญญาณของสถานที่ไป”⁴² อันหมายถึง “การทวนระลึกถึงอดีตของความงดงามของสถานที่ ความสงบ (tranquillité) ความสันโดษ (isolement) และวิถีการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิม (vie traditionnelle) ของผู้คนในชุมชนหลวงพระบางกำลังจะเลือนหายไป”⁴³ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการประกอบสร้างทางสังคมที่มีอัตลักษณ์เฉพาะชุมชนนั้น ๆ ซึ่งสังคมหรือชุมชนเป็นผู้สร้างขึ้นมาเองโดยหล่อหลอมมาจากวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและประสบการณ์ของแต่ละชุมชน ปัจจัยทั้งหลายเหล่านี้เป็นตัวกำหนดบทบาท หน้าที่ และการแสดงออกที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน

3. การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและโครงสร้างบริหารของสถาบันพระพุทธศาสนา

เมื่อพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเข้ายึดอำนาจ และสถาปนาการปกครองใหม่เป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ในพ.ศ. 2518 ได้ยุบเลิกสถาบันและองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ และมีการดำเนินนโยบายที่เข้มงวดต่อพระพุทธศาสนาอันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างบริหารและปกครองภายในคณะสงฆ์ลาวที่สำคัญ คือ

- 1) ยกเลิกโครงสร้างการบริหาร การปกครองของคณะสงฆ์ในแบบเก่า องค์กรสูงสุดในด้านการบริหารและผู้นำของคณะสงฆ์ลาว ได้แก่ มหาเถรสมาคม พร้อม ๆ กับการล่มสลายของระบบกษัตริย์ แล้วถูกแทนที่ด้วยคณะกรรมการชุดหนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่ดูแล และดำเนินการจัดตั้ง ปกครองและบริหารสงฆ์ในรูปแบบใหม่ โดยรวมเอาธรรมยุติกายและมหานิกายเข้าด้วยกันเรียกว่า “พระสงฆ์ลาว”
- 2) พรรคประชาชนปฏิวัติลาวจัดให้มีการประชุม อบรมสั่งสอนทางการเมืองสำหรับพระภิกษุสามเณรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปลูกฝังอุดมการณ์สังคมนิยม
- 3) ยุทธวิธีการประนีประนอม ในการใช้พุทธศาสนาเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาล สปป.ลาว ตลอดจนสนับสนุนลัทธิมาร์กซ์-เลนิน รัฐบาลใหม่ จึงมอบหมายงานด้านการพัฒนาประเทศให้กับพระสงฆ์ เพื่อนำไปปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและพุทธศาสนาในช่วง ค.ศ. 1986 ถึงปัจจุบัน (2010) การเปลี่ยนแปลงพุทธศาสนาในช่วงนี้มีขึ้นในด้านโครงสร้างของสถาบันการปกครองสงฆ์ลาว ซึ่งระดับความอ่อนปรนต่อศาสนานั้นมีความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจที่มีความเสรีมากขึ้น⁴⁴

⁴² Ibid. p. 97.

⁴³ Valadimir Jankélévitch, « L'Irreversible et la Nostalgie », (Paris : Flammarion, coll. Champs, 1983), quoted in David Berliner, *ibid.*

⁴⁴ คณะสงฆ์ศูนย์กลางองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารการประชุมผู้บริหารการศึกษาสงฆ์ลาวทั่วประเทศ, ครั้งที่ 6 วันที่ 17-20 พฤษภาคม 2010 แขวงสะหวันนะเขต, (เวียงจันทน์: 2010), อ้างถึงใน อธิวุฒิ หมั่นมี, “เปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยและลาว,” <https://www.gotoknow.org/posts/586924> (สืบค้นวันที่ 10 มิถุนายน 2560).

ในอดีตสมัยราชอาณาจักรลาว การปกครองสงฆ์แบ่งออกเป็น 2 นิกายคือพระสงฆ์ลาวเถรวาทดั้งเดิมเรียกว่า มหานิกาย และพระสงฆ์ลาวที่ได้รับแนวคิดจากประเทศไทยเรียกว่าธรรมยุติกนิกาย มีความแตกต่างกันอย่างรุนแรงมาก่อนพ.ศ. 2497 แล้ว กล่าวคือ พระสงฆ์ทั้งสองนิกายในเมืองลาวนั้นมีการแบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาดเรียกว่ารวมกันไม่ได้เลย เมื่อมีเรื่องของพระสงฆ์เกิดขึ้นก็พูดกันไม่รู้เรื่อง ต่างยึดถือประโยชน์ของตนเป็นหลัก แม้แต่ประชาชนลาวก็พลอยแยกกันตามพระสงฆ์ไปด้วย⁴⁵ ดังเห็นได้จากวัดธรรมยุติในแขวงจำปาสัก มีจำนวน 23 วัด ได้รับการอุปถัมภ์ค้ำจุนจากบุตรธิดาและญาติเจ้าบุญอุ้ม ผู้ครองแคว้นจำปาสัก จึงมีบารมีเหนือกว่าวัดมหานิกาย ซึ่งเป็นสงฆ์สายเก่าและมีจำนวนมากกว่า ประชาชนลาวฝ่ายธรรมยุติกจะไม่ร่วมสังฆกรรมกับประชาชนลาวฝ่ายมหานิกาย ทั้งสองนิกายจึงมีความแตกแยกมากที่สุด เมื่อพ.ศ. 2518 พระมหาองค์ สมะเลิก (พ.ศ. 2459 - 2559) อดีตประธานองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว (สังฆราชลาว) ได้รับมอบหมายให้ไปไกล่เกลี่ยรอมขอมพระสงฆ์ลาวทั้งสองนิกายให้สมานฉันท์และยินยอมพร้อมใจรวมกันเป็นนิกายเดียวกันเรียกว่าพระสงฆ์ลาว โดยชี้ให้พระสงฆ์ทั้งสองนิกายและประชาชนลาวเห็นถึงคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้าในเรื่องของความสามัคคี และมีการสวดปาติโมกข์ร่วมกันเพื่อความสามัคคีของคณะสงฆ์ลาว พร้อมกับรัฐบาลสปป.ลาวได้ยกเลิกพระราชบัญญัติการปกครองสงฆ์ พ.ศ. 2502 ทำให้ยุบเลิกสมณศักดิ์และตำแหน่งของพระเถระชั้นผู้ใหญ่ทั้งหมด ต่อมาคณะสงฆ์ลาวจึงได้ประกาศกฎหมายองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว ในการปกครองและบริหารพระสงฆ์ในสปป.ลาว โดยกำหนดให้เผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยประยุกต์หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้ากับปรัชญามาร์กซิสต์

“พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของสปป.ลาวเป็นพระพุทธศาสนาที่เปลี่ยนแปลงไปสู่พุทธศาสนาแบบสังคมนิยมที่มีลักษณะเด่นคือรวมเอาหลักการของสังคมนิยมเข้าไปเป็นหลักคำสอนของพุทธศาสนาและรัฐบาลลาวคอมมิวนิสต์เพิ่มความยอมรับความล้มเหลวของพุทธศาสนาแบบจารีตประเพณีเดิมมากขึ้น [...] แต่ในพิธีกรรมในพุทธศาสนานั้นจะถูกสอดแทรกลัทธิมาร์กซ์-เลนินลงไปด้วย”⁴⁶

การที่พระสงฆ์จะขึ้นเป็นผู้ปกครองได้นั้นขึ้นอยู่กับจารีตประเพณีนิยมของพระสงฆ์และประชาชนลาวในเขตนั้นที่เห็นพร้อมกันที่จะยกให้พระสงฆ์นั้นขึ้นเป็นผู้ปกครองโดยชอบธรรม และแจ้งให้คณะสงฆ์ลาวที่อยู่เหนือขึ้นไปหรือมีอำนาจสูงกว่าทราบ นอกจากนี้ ผู้ปกครองในคณะสงฆ์ลาวไม่มีนิติภัย (คำตอบแทนประจำตำแหน่ง) จึงไม่มีการวิ่งเต้นเข้าสู่ตำแหน่งของพระสงฆ์ในคณะสงฆ์ ทำให้ไม่มีความแตกแยก เล่นพรรคเล่นพวก “พระสงฆ์ลาวไม่มีสมณศักดิ์ พัดยศ ไม่มีเงินประจำตำแหน่ง จึงไม่มีการแก่งแย่งกันเป็นผู้ปกครอง ทำให้สถาบันสงฆ์ลาวเข้มแข็ง”⁴⁷

⁴⁵ ทอมฮวล บัรระภา, พระพุทธศาสนาลาวภายใต้อุดมการณ์สังคมนิยม 2518-2533, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 29 (1), (มกราคม - เมษายน 2555), หน้า 199.

⁴⁶ สมบูรณ์ สุขสำราญ, บันทึกการสัมภาษณ์และการเข้าร่วมพิธีกรรมทางพุทธศาสนา, อ้างถึงใน วรฉัตร เจริญผล, เรื่องเดิม.

⁴⁷ พระอธิการ วัดสกลวิหาราม หลวงพระบาง, สัมภาษณ์โดย สมบูรณ์ นิยมไทย, 4 มีนาคม 2560.

แผนภูมิที่ 1 รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ลาว, อิติวุฒิ หมั่นมี

การที่องค์กรพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวยุบรวมนิกายเป็นนิกายเดียวเป็นการรวมศูนย์อำนาจบริหารกิจการของพระสงฆ์แบบพรรคประชาชนปฏิวัติลาวทำให้เกิดความเป็นเอกภาพและเป็นจุดแข็งที่สำคัญที่ทำให้พระพุทธานิยมมีความเข้มแข็ง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จนกลายเป็นเสาหลักของการยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนลาวมาถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 5 พระอธิการ วัดสบสิขาราม หลวงพระบาง สปป.ลาว

เมื่อสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป การสิ้นสุดสงครามเย็นทำให้รัฐบาลของสปป.ลาวได้คลายความเข้มงวดต่อพระพุทธศาสนาซึ่งยังผลให้สถาบันสงฆ์ได้รับการผ่อนปรนทั้งในด้านสถานภาพบทบาทและหน้าที่ อีกทั้งให้สิทธิเสรีภาพต่อประชาชนลาวเพิ่มขึ้นหลังจากการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ของสปป.ลาว

“คณะสงฆ์ลาวได้มีการประชุมที่กรุงเวียงจันทน์โดยเห็นว่าพระพุทธศาสนาควรเดินเคียงคู่ไปกับอุดมการณ์สังคมนิยมภายใต้การนำของพรรค และในที่ประชุมยังได้ให้สิทธิแก่ชายที่จะบวชเป็นพระให้สามารถบวชนานเท่าใดก็ได้ตราบเท่าที่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น ซึ่งก่อนหน้านี้การขออนุญาตบวชเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก และมักจะไม่ได้รับอนุญาตจากท้องถิ่น”⁴⁸

พรรคประชาชนปฏิวัติลาวมีการปรับโครงสร้างองค์กรพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว พ.ศ. 2502 และในการประชุมใหญ่ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2534 มีแนวทางที่กำหนดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และยังมีผลต่อโครงสร้างสถาบันพุทธศาสนาในลาวที่น่าสนใจ คือ

- 1) สืบต่อปฏิบัตินโยบายอันถูกต้องของพรรคและรัฐต่อศาสนา เคารพสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา และไม่นับถือศาสนาของประชาชน เคารพความเสมอภาคของศาสนาต่าง ๆ และส่งเสริมให้ศาสนาต่าง ๆ โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาให้มีอิสระในการนับถือปฏิบัติ มีส่วนในการอบรมสั่งสอน อุบาสก อุบาสิกาให้เป็นพลเมืองดี
- 2) รัฐจะสืบต่อ และร่วมมือกับพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ปรับปรุง และขยายระบบโรงเรียนสงฆ์ เพิ่มคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นโดยมีทั้งเนื้อหาทางธรรมและทางโลก
- 3) สนับสนุนให้พระสงฆ์ สามเณร และนักบวชทั้งหลาย ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ และภารกิจของบ้านเมือง⁴⁹

การกำหนดแนวทางด้านพระพุทธศาสนาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลที่จะให้พระพุทธศาสนาเป็นไปในทางเดียวกันกับนโยบายของรัฐบาล และใช้พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่จะควบคุมประชาชนโดยการสอดแทรกลัทธิคอมมิวนิสต์ผ่านคำสอนในพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ

“...พระสงฆ์ควรที่จะศึกษาเรื่องการเมืองเพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิวัติที่เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้พระสงฆ์สามารถปฏิบัติงานเคียงคู่กับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองได้ ... พระสงฆ์ที่เทศนาสั่งสอนประชาชนในเขตชนบทต้องเข้าใจประชาชนที่มาฟังเทศน์และต้องเลือกคำสอนที่เหมาะสมที่จะให้แก่ประชาชนเพื่อที่จะเปลี่ยน

⁴⁸ Grant Evan, *The Politics of Ritual and Remembrance Laos since 1975*. (Hawaii: University of Hawaii Press, 1998), p. 65. อ้างถึงใน วรฉัตร เจริญผล, เรื่องเดิม, หน้า 57.

⁴⁹ กะซวงถะแหลงข่าว และวัดทะนะท่า, *ปะหวัดสาตลาว (ตีกคำบัน-ปะจจุบัน)*, (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์แห่งลัด, 2543) อ้างถึงใน วรฉัตร เจริญผล, เรื่องเดิม, หน้า 60.

แนวความคิดของพวกเขา ถ้าเทคโนโลยีเกี่ยวกับเรื่องพุทธศาสนาในยุคโบราณเพียงอย่างเดียวจะทำให้ประชาชนไม่เข้าใจและไม่สามารถเห็นถึงความสัมพันธ์ที่จะนำมาใช้กับความเป็นจริงในปัจจุบันได้ ทั้งนี้พระสงฆ์ควรจะมีผลเรื่องราวทางการเมืองในปัจจุบันและเรื่องพุทธศาสนาเข้าไปในการเทศนาแต่ละครั้งด้วย ตัวอย่างเช่น นโยบายของพรรค และรัฐบาล ซึ่งต้องการให้พระสงฆ์เทศนา สั่งสอนประชาชน และกระตุ้นให้ประชาชนเข้าใจนโยบายทั้งหมดของพรรคและรัฐบาล ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับคำสอนของพระพุทธเจ้า ประชาชนต้องปฏิบัติตาม ดังนั้นจะไม่มีคนที่เกียจคร้าน ขโมย คนหลอกลวงในประเทศของเรา จะมีแต่คนขยันทำงานให้ประเทศเจริญรุ่งเรือง ถ้าพระสงฆ์สามารถทำได้เช่นนี้ นั่นหมายความว่าพระสงฆ์มีส่วนช่วยต่อการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจ”⁵⁰

รัฐบาลลาวสนับสนุนการศึกษาของพระสงฆ์ในระดับต่าง ๆ และได้ให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐบาล เนื่องจากได้สังเกตเห็นว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน และพระสงฆ์เองก็มีความใกล้ชิดและมีผลต่อความคิด ความเชื่อของประชาชนเป็นอย่างมาก ดังเห็นได้จากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ลาว/บัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2502 (บัญญัตินี้ให้ชื่อว่าพระราชโองการกฎระเบียบสงฆ์แห่งพระราชอาณาจักรลาว) หมวดที่ 3 ว่าด้วยหน้าที่ของภิกษุ สามเณรและเจ้าคณะ พอสั่งเขปดังนี้

- 1) ปกป้องรักษาพระพุทธศาสนาและคุ้มครองพระสงฆ์สามเณร เรียนสวด เรียนเทศน์ เรียนธรรมวินัย และค้นคว้าคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปรับปรุงแก้ไขประเพณีอันดั่งมลายไร้เหตุผล ต้องรักษา และส่งเสริมจารีตประเพณีอันดีงามมีประโยชน์แก่สังคมอย่างแท้จริง
- 2) มีส่วนร่วมในการปกป้องรักษาสังคม และเทศนาสั่งสอนญาติโยมลาว บรรดาเผ่าให้ละทิ้งความมั่งงาย การเที่ยวกินอย่างฟุ่มเฟือย อบายมุข เพื่อให้สังคมมีความบริสุทธิ์ปลอดภัยน่าอยู่ มีความเสมอภาคกันในการปฏิบัติศีลธรรม และระเบียบกฎหมาย
- 3) การศึกษาของสงฆ์ต้องทำให้ลดการไม่รู้หนังสือ บำรุงวัฒนธรรม ยกกระดับความรู้ความสามารถให้แก่พระสงฆ์สามเณร และญาติโยมเผ่าให้สูงขึ้นไปอย่างไม่หยุดยั้ง พร้อมกันนั้นต้องปรับปรุงระบบการศึกษาสงฆ์ให้มีคุณภาพทั้งวิชาทางธรรมทางโลกให้เท่าเทียมกัน และเอาใจใส่ให้นำเอาวิชาชีพแขนงที่มีประโยชน์รับใช้สังคมได้ดีเข้าไปในโรงเรียนสงฆ์
- 4) งานเผยแผ่ศีลธรรม และฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ตั้งหน้าปรับปรุงการเผยแผ่ศีลธรรมในหลายรูปแบบ การเทศนาตามหนังสือใบลาน ปากเปล่า หรือปาฐกถาประจำที่ หรือเคลื่อนที่ให้สอดคล้องกับระดับของญาติโยม สืบต่อสร้างพระวิปัสสนาจารย์ และฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานตามเป้าหมายอย่าง

⁵⁰ Martin Stuart Fox, *Buddhist Kingdom, Marxist State: The Making of Modern Laos*, (Bangkok: White Lotus, 1996), อ้างถึงใน วรฉัตร เจริญผล, เรื่องเดิม, หน้า 45-46.

กว้างขวาง และสืบต่อการอบรมอย่างเป็นระบบ ถูกต้องตามหลักศีลธรรม และจิตวิทยา ฝึกการปฏิบัติ ศาสนาพิธี สังฆกรรมพร้อมกันนั้นก็ปรับปรุงพิธีกรรมที่ขัดกับหลักพุทธศาสนาให้มีสมเหตุสมผล

5) งานโบราณวัตถุ ปูนียสถาน การปฏิสังขรณ์ และการก่อสร้าง เอาใจใส่สร้างระเบียบคุ้มครอง โบราณสถาน และปูชนียวัตถุที่มีค่า โดยขึ้นบัญชีชัดเจน และแบ่งปันความรับผิดชอบระหว่างองค์การพุทธ ศาสนาสัมพันธ์ลาวกับแขวงวัฒนธรรม เพื่อคุ้มครองสิ่งเหล่านี้ให้ตีปราศจากการสูญเสียบางส่วน ฤกษ์ หรือ สันหากรรมที่ก่อสร้างใหม่ต้องปฏิบัติตามระเบียบสงฆ์ หรือสังฆปฏิบัติ ควรหลีกเลี่ยงตามเจตนาส่วนบุคคล

6) งานสาธารณสุข ให้ร่วมกันค้นคว้าตำรายา และนำออกมาใช้ ปรุงแต่งยาพื้นบ้าน ผสมกับยาหลวง เพื่อ ใช้รักษาอย่างมีคุณภาพ และช่วยแนะนำเผยแพร่การป้องกันโรคภัย การรักษาอนามัย พร้อมกันนั้นเอาใจ ใส่สิ่งแวดล้อมให้ดี เพื่อต้านภัยน้ำท่วมและแห้งแล้ง

7) งานด้านเศรษฐกิจ ให้ใช้ที่ดินวัด เช่น วัดร้าง ธรณีสงฆ์ ที่พักรัฐก็ดี ให้นำไปใช้ปลูกพืชกินใบ กินผล ประเภทล้มลุก หรือยืนต้น เพื่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ รักษาแม่น้ำลำคลองอันเป็นที่อาศัยของ สัตว์นานาชนิด และรุกขชาตินานาชนิด

8) ตั้งหน้าปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ธรรมนุญปกครองสงฆ์ สังฆบัญญัติ ทุกมติสั่งสอนของเบื้องบน ระเบียบสงฆ์และกฎหมาย ตลอดจนโครงการดำเนินงานขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวเป็นประจำ อย่างเคร่งครัด

หลังจากการปฏิวัติลาวพ.ศ. 2518 โครงสร้างการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ของสปป.ลาวมีการแบ่ง อำนาจการปกครองเป็น 4 ระดับ คือ 1) ระดับแขวงเทียบเท่าจังหวัด 2) ระดับเมืองเทียบเท่าอำเภอ 3) ระดับเขต เทียบเท่าตำบล และ 4) ระดับวัดเทียบเท่าเจ้าอาวาส ซึ่งทั้ง 4 ระดับจะขึ้นตรงต่อแนวลาวสร้างชาติคณะกรรมการ ศาสนา ซึ่งอยู่ภายใต้องค์กรพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว⁵¹ ตามธรรมนุญปกครองสงฆ์ลาว พ.ศ. 2547 ซึ่งมีโครงสร้าง การบริหารที่เป็นรูปแบบเดียวกันจึงทำให้การปกครองคณะสงฆ์ลาวมีความเป็นเอกภาพตั้งแต่ระดับศูนย์กลางจนถึง ระดับท้องถิ่น

นอกจากนี้พระพุทธศาสนาในหลวงพระบางยังคงเข้มแข็งอยู่ได้ในปัจจุบันเนื่องมาจากศรัทธาที่ตั้งมั่นของ คนหลวงพระบางที่ให้มีกำลังในการรักษาวัฒนธรรม จารีตประเพณีไว้ได้อย่างเหนียวแน่น พระพุทธศาสนามี คุณค่าที่เป็นสากล (universal value) สอดคล้องกับพระราชกิจจาภรณ์ที่กล่าวว่า

⁵¹ ธิติวดี หมั่นมี, การเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยและลาว, หน้า 17, <https://www.gotoknow.org/posts/586924>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2560).

“พระพุทธศาสนาที่เป็นวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม เป็นส่วนที่โอบอุ้ม หุ้มห่อพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักการที่บริสุทธิ์เอาไว้ให้ดำรงอยู่ เป็นป้อมปราการอันแข็งแกร่ง เป็นกำแพงสำหรับป้องกันรักษา ทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคง ทั้งสองส่วนนี้ เกื้อกูล ซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนาจึงดำรงอยู่ได้”⁵²

ถึงแม้ว่าคนลาวเทิงและลาวสูงยังคงนับถือผีสางเทวดาอยู่ แต่คนลาวลุ่มหรือคนลาวส่วนใหญ่ยึดปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา สำหรับครอบครัวคนลาวในชนบทที่ยากจน การให้บุตรหลานเข้ามาบวชเป็นสามเณรหรือเป็นพระสงฆ์เพื่อต้องการให้บุตรหลานของตนได้มีที่อยู่ที่กิน ไม่ต้องอดอยากอยู่กับครอบครัว อีกทั้งยังมีโอกาสทางการศึกษาและยกฐานะทางสังคม หากบุตรหลานเรียนดีและเคร่งครัดในพระวินัยสงฆ์ จากการสัมภาษณ์สามเณรจำนวนหนึ่งพบว่า “เหตุผลที่เข้ามาบวชเรียนเพราะครอบครัวทางบ้านยากจน ไม่มีอะไรจะกิน ครอบครัวที่นับถือพระพุทธศาสนาก็สนับสนุนให้มาบวชเรียน การบวชมาเป็นสามเณรจะมีข้าวกินและได้เรียนหนังสือ และหากตั้งใจบวชเรียนและเคร่งครัดตามวินัยสงฆ์ก็มีโอกาสทำให้ตนเองเป็นที่เคารพของชาวบ้าน ยกฐานะทางสังคมได้อีกทางหนึ่ง”⁵³ เพราะสังคมลาวยังให้การเคารพนับถือพระสงฆ์ และคนลาวผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างมาก วัดจึงเป็นเสมือนศูนย์รวมทางจิตใจและเป็นสถานที่จัดกิจกรรมชุมชนที่สำคัญในเขตพื้นที่รอบเมืองหลวงพระบาง พระสงฆ์ที่ปฏิบัติตามวินัยสงฆ์อย่างเคร่งครัด และเป็นเสมือนผู้นำทางจิตวิญญาณที่คนในชุมชนให้การเคารพยอมรับจะมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการอบรมสั่งสอนให้รู้สึกผิดชอบชั่วดี ละอายต่อบาป และให้ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมโดยใช้หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา วัดและพระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทและหน้าที่ปฏิบัติธรรม เผยแผ่พระธรรมคำสอนแล้ว ยังมีบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และพัฒนาสังคม กล่าวคือ พระสงฆ์ต้องเผชิญกับภาระหน้าที่เป็นสองเท่า ประการแรก พระสงฆ์ต้องปฏิบัติตนละกิเลสตัณหาทั้งหลายเพื่อมุ่งสู่นิพพาน และยังคงเผยแผ่พระธรรมคำสอนเพื่อให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ต่อไป ประการที่สอง รัฐบาลสปป.ลาวเล็งเห็นบทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ที่มีต่อชุมชนโดยมอบหน้าที่ให้เป็นผู้ดูแลวัฒนธรรมลาว (curator of Lao culture) รวมถึงให้วางแผนปฏิบัติทางจริยธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาพร้อมสมัยในสังคมที่บางครั้งกฎหมายหรือระเบียบไม่สามารถเข้าไปจัดการกับปัญหาเหล่านั้นได้ง่าย⁵⁴ ก็ต้องอาศัยแนวทางหรือคำสอนในพระพุทธศาสนาเข้าไปเป็นเครื่องมือในการจัดการกับปัญหา ในขณะที่การอบรมสั่งสอนและให้ความรู้แก่คนในชุมชนก็ยังคงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ลาวที่ต้องรับผิดชอบ เป็นเสมือนครูของชุมชนอยู่เช่นเดิม นอกจากนี้พระพุทธศาสนาในสปป.ลาวยึดหลักทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) อันเป็นหัวใจหลักของพระพุทธศาสนา มีความยืดหยุ่นและการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย ซึ่งส่งผลกระทบต่อบทบาทของพระพุทธศาสนาในสังคม “ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงให้สปป.ลาวเป็นรัฐฆราวาสในช่วงอิทธิพลตะวันตก แต่พระสงฆ์ลาวยังคงมีบทบาททางสังคมในเชิงรุกอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาในด้านการศึกษา การสาธารณสุข

⁵² พระราชกิจจานุเบกษา, “ศรัทธา คือ กำลังค้ำจุนพระพุทธศาสนา,” *คม ชัด ลึก*, 2 พฤษภาคม 2560.

⁵³ สามเณร หลวงพระบาง, สัมภาษณ์โดย สมปณณ นิยมไทย, 4 มีนาคม 2560.

⁵⁴ Kanak Baran Barua, *Buddhism in the Mekong Region: Modernization and Globalization*, *Journal of Religious Studies, Buddhism and Living*,

ศิลปวัฒนธรรม และการปกครองที่ยังคงต้องประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในชุมชนเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาในสังคม”⁵⁵ เช่น โรคระบาด เอ็ดส์/HIV ยาเสพติด การอนุรักษ์ระบบนิเวศน์ การค้ามนุษย์ และการรักษาวัฒนธรรมชนบทธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น ดังนั้นสถาบันสงฆ์ลาวยังเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญและบทบาทในการพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 6 โรงเรียนอนุบาล หลวงพระบาง

จากการสัมภาษณ์คนลาวที่หลวงพระบาง เป็นที่น่าสังเกตว่าคนส่วนใหญ่ในหลวงพระบาง ยังศรัทธาและความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา “คนลาวยังยึดถือและปฏิบัติตามประเพณีที่ทำต่อกันมา และวิถีชีวิตของคนลาวเป็นวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ยังไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกมากนัก ถึงแม้ว่าลาวจะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมอย่างมาก แต่พระพุทธศาสนายังเข้มแข็ง ยังคงอยู่ได้ไม่เปลี่ยนแปลง คนลาวเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะที่หลวงพระบางยังคงศรัทธาและยึดมั่นคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น และยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีนี้ไว้ เพราะเป็นสิ่งที่ดีที่คนทุกคนควรปฏิบัติ เนื้อแท้และคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป เช่นพระพุทธศาสนา แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงคือคนและสังคม”⁵⁶

⁵⁵ Patrice Ladwig, *op. cit.*, p. 7.

⁵⁶ เจ้าของร้านกาแฟดอกหญ้า หลวงพระบาง, สัมภาษณ์โดย สมปฤณ นิยมไทย, 4 มีนาคม 2560.

ภาพที่ 7 เจ้าของร้านกาแฟดอกหญ้า หลวงพระบาง

จากการสัมภาษณ์ครูและนักเรียนโรงเรียนมัธยมสัมปณ ปะชาติปะไตได้กล่าวสอดคล้องกันว่า “พระสงฆ์และประชาชนใกล้ชิดกัน พระสงฆ์ปฏิบัติดี ประชาชนก็ศรัทธาให้ความเคารพกราบไหว้ ในโรงเรียนครูก็จะอบรมนักเรียนให้เป็นคนดี เชื่อฟังพ่อแม่ ครูอาจารย์ และให้ประพฤติตัวอยู่ในศีลธรรมอันดีตามประเพณีโดยอาศัยคำสอนของพระพุทธศาสนา”⁵⁷ อีกทั้งสถาบันครอบครัวก็มีส่วนสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมและถ่ายทอดวัฒนธรรมจารีตประเพณีอันดีงามให้กับรุ่นลูกรุ่นหลาน ดังนั้นพระพุทธศาสนาซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมลาวยังคงเข้มแข็งดำรงอยู่ได้ ประชาชนยังศรัทธาและเชื่อมั่นต่อวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งพระสงฆ์ลาวมีการยึดหยุ่นเรื่องวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเนื่องจากพระสงฆ์ลาวมีสถานะทางสังคมที่เป็นส่วนประสานระหว่างรัฐบาลกับประชาชน และมีหน้าที่ในการช่วยบรรเทาปัญหาทางสังคมจึงพยายามที่จะปรับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาสังคมลาวร่วมสมัยอย่างยั่งยืนให้สอดคล้องกับสภาพและปัญหาของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งต้องอาศัยความสามารถของพระสงฆ์ลาวภายใต้เงื่อนไขทางด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานที่จำกัด

⁵⁷ ครูและนักเรียน โรงเรียนมัธยมสัมปณ ปะชาติปะไต หลวงพระบาง, สัมภาษณ์โดย สมปฤณ นิยมไทย, 4 มีนาคม 2560.